

persdossier

4-26.5.2018

BRUSSEL / BRUXELLES / BRUSSELS

KUNSTENFESTIVALDESARTS

5

Facts & figures

6

Kunstenfestivaldesarts 2018

17

Artistieke creatie in Brazilië

25

Extra activiteiten

25

Praktische info

27

Partners

facts & figures

23ste editie van het Kunstenfestivaldesarts

40 artistieke projecten

4 producties

14 (inter)nationale coproducties

18 wereldpremières

180 voorstellingen

282 artiesten

22 verschillende landen

10 figuranten

85 festivalmedewerkers

35 vrijwilligers

53 partners

7 *Residence & Reflection*-kunstenaars

23 festivaldagen

23 kunsthuisen of stedelijke locaties

26 643 tickets in verkoop

kunstenfestivaldesarts 2018

Het Kunstenfestivaldesarts is geen festival dat makkelijk *in een hokje te duwen* is. Het geeft voorrang aan risico's boven vaste waarden. Binnen zijn territorium, dat in het teken staat van een levendige eigentijdse kunstcreatie, zet het in op de diverse narratieve lijnen. Het is niet samengesteld op basis van één thema, één vooraf ontworpen discursieve gedachte. Het wordt in realtime beschreven en beleefd. Het programma bestaat voor een groot deel uit creaties: ze ontstaan vandaag, ze sluiten aan bij een actualiteit die in veel opzichten erg verontrustend is en die maar al te vaak extreme en simplistische reacties oproept.

Vereenvoudigen is geruststellend. Het politieke discours, ideologische propaganda, vooroordelen. Berichtgeving door de massamedia en meningen op sociale netwerken. Het commerciële denken, waaraan ook de culturele sector niet ontsnapt. Vereenvoudiging ruilt omwille van de consensus maar al te graag ideeën in voor slogans. Ze stoot de complexiteit van de mensen en de wereld af - ontkent haar, uiteindelijk.

Het festivalprogramma staat open voor risicovolle en complexe projecten. Het is door en door multidisciplinair. Het verwelkomt artistieke benaderingen die pogen te ont-s-nappen aan de formattering die tot alle lagen van de samenleving doordringt. Het affirmeert met kracht de autonomie van een kunstbeoefening die in haar tijdruimte geworteld is en verbanden legt met wat de wereld en de mensen bezighoudt. Het geeft de voorkeur aan visies op de wereld die *is* en die *komt*, van kunstenaars die zich niet laten assimileren. Visies die het belang van complexe gebieden benadrukken, waar soepel wordt omgegaan met genres en definities en waar ideeën altijd nieuwe vragen blijven oproepen. Visies die vaak toekomstgericht zijn en die, los van het commentariëren, kritiseren of documenteren, uitgaan van de behoefte om (zich) een toekomst voor te stellen.

Het programma van deze editie telt bijna veertig (nieuwe) werken die met zorg, met volharding en uit noodzaak zijn bedacht door kunstenaars uit de hele wereld. Ze hebben diverse achtergronden: sommigen genieten al een brede erkenning, anderen zijn - absoluut - het ontdekken waard.

Het Kunstenfestivaldesarts is kosmopolitisch, internationaal en verankerd in Brussel: het resultaat van intensieve samenwerkingen en talrijke partnerschappen. Het speelt zich af in Brussel en zoekt in de stad gevarieerde plekken op om er opmerkelijke projecten te presenteren. Het opent drie weken lang een levendige en beweeglijke ruimte in de stad. Dit jaar migreert het festivalcentrum tussen vier verschillende locaties, waar-onder het INSAS, een school waar een programma over vormen van verzet en contestatie plaatsvindt. Een andere halte is de voormalige Citroëngarage, een plek die de belofte van een nieuw, groots cultureel project in Brussel belichaamt. Tijdens het openingsweekend is het festivalcentrum in het Théâtre National te vinden. En het Kunstenfestivaldesarts strijkt ook voor vijf dagen neer in de Beurschouwburg, een trouwe partner en een plek met veel affiniteiten.

1.

Deze 23ste editie programmeert belangrijke Europese kunstenaars die met behulp van fictie de antidemocratische ontwikkelingen op het continent aanklagen.

Milo Rau is de onvermijdelijke luis in de pels van het hedendaagse theater. Hij stelt zijn nieuwe voorstelling in wereldpremière voor op het Kunstenfestivaldesarts. De producties van de in Zwitserland geboren regisseur zijn de afgelopen jaren een must geworden op internationale podia en kennen een ongekend succes. Niemand kan onverschillig blijven voor zijn opvatting van ‘geëngageerd’ theater - theater dat zijn stof rechtstreeks uit echte levens put en zowel toeschouwers als acteurs frontaal confronteert met fundamentele, morele vraagstukken. Met een portie ambiguïteit verstrengelt hij fictie met werkelijkheid, mensen met personages, fictieve verhalen of waargebeurde feiten - om het theater te blijven toetsen aan de werkelijkheid, aan de feiten. *La Reprise: Histoire(s) du théâtre (I)* is nog in de conceptiefase en, zoals wel vaker bij Milo Rau, kan de richting die tot nu is ingeslagen nog volledig omgekeerd worden. Maar een van zijn uitgangspunten is een misdrijf dat jaren geleden in Luik plaatsvond. Welke rol kan fictie spelen tegenover onverdraagzaamheid, homofobie en misdaad? *La Reprise: Histoire(s) du théâtre (I)* is ook een soort definitie van - of een manifest over - theater: zijn wezen, zijn heden en toekomst, zijn vermogen om de confrontatie met de wereld aan te gaan. Deze creatie is de zesde achtereenvolgende samenwerking van het festival met de Zwitserse regisseur die, in het begin quasi onbekend, nu als een belangrijk kunstenaar geldt. Hij is zelfs een beetje ‘Belg’ geworden en zijn werk wordt op vele podia ten lande vertoond. *La Reprise: Histoire(s) du théâtre (I)* is een creatie in coproductie met Théâtre National, die veel middelen in het project inzet, samen met Théâtre de Liège, NTGent (waar Milo Rau in september de leiding overneemt) en vele andere Europese instellingen.

Een andere creatie waarnaar wordt uitgekeken, en die ook vertrekt van een soms ondraaglijk heden, is die van het Spaanse collectief **El Conde de Torrefiel**, die ons door verschillende tijdstippen voert, op zoek naar een mogelijke wereld voor de toekomst. Het artistieke werk van El Conde van Torrefiel is voor het eerst in België gepresenteerd tijdens het festival van 2015 en is sindsdien trouw gesteund door het Kunstenfestivaldesarts. Het collectief werd al drie opeenvolgende edities geprogrammeerd (2015-2017). Dit jaar produceert het festival de nieuwe creatie van het tweetal uit Barcelona. *LA PLAZA* is een grootschalig project dat kon rekenen op een lange researchperiode, een solide, productionele ondersteuning en een indrukwekkend netwerk van Europese partners. We willen hier de belangrijke rol benadrukken van het festival, dat als producent de noodzakelijke financiële middelen en partners bijeenbrengt om beloftevolle projecten van opkomende kunstenaars te kunnen realiseren. Het podium-werk van El Conde de Torrefiel is niet in een vakje te plaatsen. Met heterogene materialen weten ze hun visie scherp uit te drukken op een manier die helemaal van deze tijd is. Hun visie ziet er aangenaam uit maar verontrust en laat een vaak ontgoochelde zorgeloosheid zien. Ze is uitgesproken jong. De mensen die zich daar uiten, de personages in die belachelijke scenografieën zijn de jongvolwassenen van de 21ste eeuw. Ze leven in het

heden. Het werk van El Conde van Torrefiel is hedendaags. De handelingen die in hun voorstellingen worden uitgevoerd vertrekken regelmatig vanuit een passieve houding. Ze tonen vaak een vrijetijdsmaatschappij, met gemakkelijke en futiele activiteiten, waarachter, bijna onschuldig, een bewegingloze wereld schuilgaat die in een verkrampte vrees voor het verlies van de verworvenheden leeft. *LA PLAZA* kende een lang creatieproces. Het wordt een open en verkennend stuk, dat er niet voor terugdeinst een aantal van de meest kenmerkende artistieke principes van het gezelschap in vraag te stellen. Door de tekst nu eens weg te laten en dan weer te chargeren, door alle levende elementen van het toneel te verbannen of ze te vermenig-vuldigen, door de ene keer gebruik te maken van klank, voorwerpen, film en scenografische stof en dan weer van mensen, woorden of daden. In het stuk is het podium een openbare ruimte, letterlijk een plein, een plek van constante spanning en verandering, waar verschillende tijdstippen en tijdperken elkaar kruisen. In het licht van de antidemocratische ideeën die in Europa opgang maken, probeert deze creatie vandaag een toekomst uit te tekenen, of op zijn minst de mogelijkheid er een te bedenken.

Het festival initieerde, coproduceerde en presenteerde tot nu toe al twee van **Joris Lacoste** *Suites*, die hij ontwierp voor zijn project l'Encyclopédie de la Parole. Dit jaar brengt hij het afsluitende *Suite n°3 - Europe*. Een donker werk, waarin Lacoste de vinger op Europa's zere plekken legt: het populistisch discours en het conservatisme. De Franse kunstenaar verzamelt en archiveert al jaren allerlei audio-bestanden die hij voor het merendeel van het internet plukt - telefoongesprekken, openbare speeches, collectieve of individuele uitspraken, in allerlei verschillende talen. Die mondelinge stof reproduceert hij dan getrouw op het toneel. Voor *Suite n°3 - Europe* kiest hij recente uitspraken van Europese burgers - een per officiële taal van de EU - die telkens een vorm van malaise, onverdraagzaamheid of haat weerspiegelen zoals die op ons continent rondzingen. Met behulp van een muzikaal transpositieproces en een uiterst verfijnde mise-en-scène laat hij die woorden in al hun ondraaglijkheid weerklinken. *Suite n°3 - Europe* is een uiterst geraffineerd vocaal en muzikaal concert, een recital dat alleraardigst en romantisch klinkt, maar waarvan het libretto, een collage van gevonden woorden, ontzettend scherp klinkt. Via de taal en haar gebruiks-vormen schildert hij een verrassend portret van het Europa anno nu.

2.

Het festival kijkt ook verder dan Europa en werkt samen met kunstenaars die de dekolonisatie in vraag stellen. Tijdens het openingsweekend van het festival presenteert choreograaf **Faustin Linyekula** een nieuw project in het Museum voor Midden-Afrika. *Banataba* is een duet waarin hij met het lichaam en met woorden probeert voor zijn land nieuwe - persoonlijke en historische - verhalen te vertellen. In de hagelwitte, lege zalen van het museum, dat eind dit jaar weer opengaat, vertrekt hij van voorwerpen en kunstwerken die in Congo zijn gemaakt en graaft hij in de verschillende lagen van de geschiedenis, om te zien of er toekomstige transformaties identificeerbaar zijn.

De Singaporees **Ho Tzu Nyen** brengt *One or Several Tigers*, een werk dat tegenover de eenduidigheid van de geschiedenis (*One*) een veelheid aan verhalen (*Several*) oproept en het belang van complexiteit benadrukt. Het is een fascinerende hybride voorstelling, die de oorsprong van zijn land in vraag stelt. Het is tegelijkertijd een installatie, een film en een interactieve website. Het combineert diverse oude technieken met geavanceerde technologieën en vermengt tal van culturele invloeden. Briljant!

3.

Het Kunstenfestivaldesarts verheugt zich op de presentatie in mei 2018 van het nieuwe werk van twee kunstenaars van wie de artistieke loopbaan nauw verbonden is met de ontwikkeling van het festival. **Toshiki Okada** en **Amir Reza Koohestani** zijn al jaren te gast op het festival en zijn belangrijke regisseurs geworden met een brede internationale erkenning. Toshiki Okada komt terug met een re-creatie van een van zijn belangrijkste werken, *Five Days in March*. De nieuwe versie van dit meesterwerk, dat in 2007 in Brussel voor het eerst buiten Japan werd gepresenteerd, brengt een groep heel jonge acteurs op het toneel. Die bewuste vijf dagen in maart spelen tijdens een demonstratie in Tokyo. Ze stellen het collectieve en maatschappelijke engagement in Japan in vraag. De alledaagsheid van de situaties staat in fel contrast met het abstracte karakter van Okada's uiterst eigenzinnige kunstidroom; een bijzonder originele taal waarin woorden en bewegingen elk hun eigen logica lijken te hebben en zich los van elkaar ontwikkelen, en aanleiding geven tot aangrijpende vormen van vervreemding tussen de mensen. In 2007 werd het werk in de Kaaistudio's gepresenteerd; elf jaar later is de re-creatie in de grote zaal van het Kaaitheater te zien.

Amir Reza Koohestani levert tijdens deze editie een wereldpremière af. Waar Okada met een groep heel jonge acteurs werkt, brengt Koohestani de kinderwereld tot leven met ... volwassen acteurs. *Summerless* speelt zich af bij een school-poort en laat, in Koohestani's kenmerkende subtiele toneeltaal, zien hoe volwassenen en kinderen beelden van elkaar projecteren. Onrechtstreeks, maar niet minder precies, kaart hij ook de transformatie van het schoolbestel aan om de tegenstrijdige ontwikkelingen te duiden die in het hedendaagse Iran plaatsvinden.

Met de presentatie van het nieuwe werk van Milo Rau, Toshiki Okada, Amir Reza Koohestani en El Conde de Torrefiel biedt de editie 2018 van het Kunstenfestivaldesarts een uitzonderlijke kans om enkele van de opvallendste namen van de hedendaagse toneelwereld in Europa en elders te ontdekken. Het brengen van topartiesten uit de internationale kunstscène blijft een van de voornaamste opdrachten van het Kunstenfestivaldesarts.

4.

In deze editie verwelkomen we een groot aantal projecten uit Brazilië, een land dat zwaar gebukt gaat onder de terugkeer van een ultraconservatief beleid en onverminderd wordt geteisterd door grote ongelijkheden. Er is geen sprake van een geo-

grafische focus; de werken van de voorgestelde artiesten zijn alle erg verschillend en ze onttrekken zich aan elke culturele categorisering of definitie op basis van identiteit. Het merendeel van deze artiesten is nog erg jong en amper bekend in Europa. Ze presenteren hun werk voor het eerst in België. In hun werken, die zonder staatssteun en meestal in heel precaire werkomstandigheden tot stand kwamen, adresseren ze met behulp van het lichaam de sociale, raciale, lichamelijke en mentale scheidslijnen. Wat die verschillende artistieke visies uit Brazilië opvallend gemeen hebben, is de manier waarop het lichaam een cruciale rol speelt.

aCORdo is een choreografie van **Alice Ripoll** die op drie verschillende locaties in de stad te zien zal zijn. Het is een van de niet te missen voorstellingen van deze editie. Ripoll bedacht dit werk in Rio, als reactie op de Olympische Spelen. Ze tackelt zonder omwegen de vooroordelen waar kansarmen en mensen met een onvoldoende witte huid onder gebukt gaan. *aCORdo* is een dansvoorstelling die de plaats van de toeschouwer op een erg verwarrende manier onderstreept. Tijdens hun verblijf in Brussel leiden Ripoll en haar dansers ook een aantal workshops.

Macaquinhos is niet zozeer een voorstelling die elke avond wordt opgevoerd, maar veeleer een 'happening' die probeert vorm te geven aan een protestbeweging. De wel erg rauwe voorstelling, waarin een aantal taboes sneuvelen, is het werk van een anoniem collectief - of, preciezer, zijn naam is de optelsom van de leden van het collectief. *Macaquinhos* is in Brazilië heel kritisch ontvangen. Het is een artistieke en politieke aanpak waarin het lichaam vooral wordt opgevat als een politieke kracht en als een metafoor van de wereld: verdeeld, hiërarchisch, genormaliseerd, met louter machtsverhoudingen van boven naar onder.

Van de kunstenaars uit Brazilië is **Bruno Beltrão** de bekendste en de enige wiens werk al eerder op het festival te zien was. Hij is een belangrijke figuur in de hedendaagse dans. Zijn werk, behoort tot de meest verfrissende experimenten die de laatste vijftien jaar in het dansveld zijn ontwikkeld. Het kenmerkt zich door een subtiele en spannende deconstructie van de hiphopcodes, die de kunstenaar voortdurend in vraag stelt en verrijkt. *INOAH*, zijn meest recente creatie voor tien dansers, is niet alleen van een adembenemende virtuositeit, maar weerspiegelt ook de ambivalentie die eigen is aan de relaties tussen mensen.

Laten we ook nog stilstaan bij **Eduardo Fukushima**, een danser en choreograaf uit São Paulo wiens eigenzinnige aanpak ook de link legt tussen straatdansen, hedendaagse dans en vechtsporten. Hij presenteert zijn werk voor het eerst in België. Zijn solo *Título em Suspensão* laat op een heel delicate en poëtische manier de weerstand zien waartoe een vergeten of verwaarloosd lichaam in staat is.

Leandro Nerefuh is ook een artiest uit São Paulo die zijn werk doorgaans presenteert in de wereld van de beeldende kunsten. Zijn werk nam tot nu toe meestal de vorm aan van lezingen waarin hij tekst combineert met voorwerpen en beelden. Samen met

klank-artiest Caetano en choreografe Cecilia Lisa Eliceche, creëert hij tijdens deze editie een project met een duidelijker choreografische insteek, waarvan de esthetische uitgangspunten het primitivisme en het futurisme zich met elkaar verbinden en de Azteken met ... Malevich! Hij speelt met overwinnings- of vernietigingsmythologieën die met de zon worden geassocieerd, in een poging de triomf van het kapitalisme onderuit te halen.

Tot slot vermelden we het werk van **Dudu Quintanilha**, wiens artistieke praktijk in de stad verankerd is. Hij woont en werkt in São Paulo en is een van de oprichters van Mexa, een project dat zich inlaat met enkele van de meest sociaal zwakke bewoners van de metropool. In Brussel realiseert hij een nieuw werk, in opdracht van het festival. *PeuP* is een video-performance waarin de artiest een aantal mensen opvoert die hij lukraak tijdens zijn omzwervingen door de stad ontmoette. Door een bijzonder gevoelige benadering van lichaam en gebaren laten Quintanilha's video's op discrete wijze de sociale scheidslijnen en de marginalisering zien.

5.

De jonge generaties worden tijdens deze editie in een aantal projecten direct vertegenwoordigd en aangesproken. De rol van fictie, de manier waarop ze complexiteit aan de wereld toevoegt en toelaat om over de toekomst na te denken, staan centraal in *Unforetold*, de ambitieuze creatie van **Sarah Vanhee** en een aantal kinderen. Haar werk is opmerkelijk, de afgelopen jaren regelmatig door het festival was gesteund en gepresenteerd. Tijdens eerdere edities kwam ze met verrassende, vaak participatieve projecten (*Lecture for Everyone, Untitled...*), waarbij de artistieke handeling ingreep in het sociale weefsel van de stad. Voor productiehuis CAMPO, en in coproductie met het festival, brengt ze ditmaal een toneelstuk met heel jonge kinderen, uitgaande van hun vermogen om ongebreideld en onbevooroordeeld hun verbeelding aan te spreken. Ze neemt hen mee op een toekomstgericht pad. Het toneel, de donkere doos van het theater worden een plek die verlicht moet worden en waar toekomstdromen en -visies kunnen ontspruiten. *Unforetold* is een belangrijke, erg beloftevolle creatie, waar erg naar wordt uitgekeken.

Met *Paradise Now (1968-2018)* brengt **Michiel Vandeveld** een groep adolescenten bij elkaar rond een culttoneelstuk dat getuigt over de utopieën van eind jaren 60: *Paradise Now*, een voorstelling van The Living Theatre uit 1968. Centraal in het project staat dit iconische werk over een artistiek geëngageerde, half geïmproviseerde daad, die ook de toeschouwer in het proces betreft. Het gaat er Vandeveld niet om het stuk te reproduceren; hij wil dat zijn jonge vertolkers reageren op het protest en de radicaliteit die het werk voorstond en dit dan toepassen op het heden: wat zou het *Paradise Now* voor jongvolwassenen van nu zijn? Wat is er voor de jongeren in 2018 prioritair en hoe kunnen ze dat te kennen geven? Michiel Vandevelds nieuwe project sluit binnen de hele programmering het dichtst aan bij de kwestie van engagement en de studentenprotesten van 1968.

Het INSAS (École Supérieure des Arts du Spectacle) te Elsene doet van 16 tot en met 20 mei dienst als festivalcentrum. Dat is geen willekeurige keuze. In mei 2018 is het de 50ste verjaardag van wat men doorgaans mei 68 noemt. Het INSAS biedt onder meer onderdak aan het programma *The May Events*. Onder die noemer vindt een aantal artistieke en discursieve acties plaats, maar ook activiteiten die rechtstreeks door de studenten zijn ontworpen, rond vormen van weerstand en protest. Verre van een nostalgisch of historiserend perspectief op die periode wil dit programma vooral de erfenis(sen) ervan in Europa en elders aankaarten. *The May Events* bestaat uit drie kunstprojecten, van respectievelijk Ivana Müller, Pamina de Coulon en het Mexicaanse collectief Lagartijas Tiradas al Sol. Na de drie dagen die er in Brussel aan worden gewijd trekt het programma naar Gent (Vooruit). Dit programma vindt weerklank in andere kunstprojecten van het festival, zoals dat van Michiel Vandevelde of van *Macaquinhos*. In het kader van *The May Events* is er ook een carte blanche-avond van Basis voor Actuele Kunst (BAK), een kunstencentrum uit Utrecht dat een groep internationale kunstenaars begeleidt. Voor de gelegenheid brengen ze een programma rond *mei 68* vanuit het perspectief van de vele verschijningsvormen en interpretaties ervan (*First Person Plural*, 19 mei).

6.

Dans blijft nadrukkelijk aanwezig in deze editie, die ongewone choreografische formaten voorstelt. Met *MONUMENT 0.4: Lores & Praxes* nodigt **Eszter Salamon** de toeschouwer uit voor een tentoonstelling over bewegingen die in principe niet aan-geleerd zijn. Hedendaagse dansers zijn niet bekend met die gemarginaliseerde dansen, die voortkomen uit diverse tradities en niet beïnvloed zijn door de globale en gestandaardiseerde circuits van onderwijs en markteconomie. *Lores & Praxes* is een tentoonstelling van dansen die zes uur lang toegankelijk is; ze resulteert in een netwerk van ontmoetingen, tussen mensen en tradities. Dit prachtige project, met de onder-titel *een ritueel van transformaties*, creëert de beleving van een soort utopie die, via de beweging, diverse individuen bij elkaar brengt.

Het festival programmeert ook een project van choreografe **Latifa Laâbissi** over de figuur van de heks. *W.I.T.C.H.E.S. Constellation* bestaat uit een voorstelling van Laâbissi zelf, een installatie-performance van de in Londen gevestigde Franse kunstenaar Paul Maheke en een workshop waarin Brusselse deelnemers stilstaan bij de vele verschillende definities van hekserij. De heksen zijn hier opgevat als symbolen van uitsluiting. De vervolgingen waarvan zij in de loop van de geschiedenis het slachtoffer waren, vinden we ook terug in onze hedendaagse samenlevingen, waar uitsluiting en openbare laster nog schering en inslag zijn. Latifa Laâbissi is een opmerkelijke choreografe, van wie het werk maar zelden in Brussel te zien is. Dit project is een copresentatie met Charleroi danse.

Onder de dansprojecten die dit jaar op de affiche staan zijn er ook een aantal nieuwe revelaties. Dat is het geval met *Farci.e*, een confronterende solo van de uit Iran af-

komstige artiest **Sorour Darabi**. Darabi laat het gevecht zien van een lichaam met de vormen van formattering en normalisatie. Het lichaam, zijn afwezigheid en zijn vervanging door machines is het uitgangspunt van het nieuwe werk van de Koreaanse **Jisun Kim**. *Deep Present* is een toneelstuk dat ze schreef voor vier kunstmatige intelligenties. Een theater waar machines de rol van de mens overnemen en waar gedachten en intelligenties de vorm aannemen van objecten, en niet meer van lichamen. Jisun Kim presenteerde twee jaar geleden al een bijzonder bevreemdend project op het festival, waarin de virtuele wereld van de videospellen de plaats innam van de echte wereld. Ze blijft op een boeiende manier stilstaan bij de geleidelijke transformatie en vervreemding van de hedendaagse samenlevingen, met name in Azië, ten aanzien van de realiteit.

Het lichaam, zijn aanpassingen en vervangingen, dat is ook de oorsprong van **Alexandra Pirici's** creatie *Co-Natural*. Pirici presenteert haar werk voor het eerst in Brussel. Deze kunstenares van Roemeense afkomst beschikt al over een stevige reputatie, met name in het circuit van biënnales en andere grote kunsttentoonstellingen. Een van haar laatste werken ontwierp ze vorige zomer in het kader van de grote tentoonstelling Skulptur Project te Münster (D). Andere werken maakte ze eerder voor de Biënnale van Venetië of voor Tate Modern. Haar stukken houden het midden tussen podium- en installatiekunst. Het zijn choreografieën die in langdurige loops worden gepresenteerd, als waren het sculpturen in beweging. Aan de hand van gebaren en woorden roepen ze ruimtes, monumenten of collecties van denkbeeldige, afwezige voorwerpen op. Die creatie van Alexandra Pirici is te zien in Kanal. Het is een realisatie en copresentatie met het Centre Pompidou. Tijdens de laatste vier dagen van deze editie slaat het festivalcentrum zijn tenten op in Kanal. Die ruimte belichaamt de belofte van een nieuw groots cultureel project in Brussel. Het laat een heleboel mogelijkheden toe, maar het valt nog te bezien welke visies en concrete maatregelen worden ontwikkeld om ze te verwezenlijken. Het festival is nomadisch van aard en krijgt vorm in partnerschap met diverse 'huizen' van de stad (dit jaar werkt het samen met 22 Brusselse culturele partners om zijn projecten te presenteren). Het gaat hier een tijdelijke samenwerking aan met een locatie die een jaar lang, van mei 2018 tot mei 2019, het publiek een voorproefje geeft van haar toekomstige werking.

De verbanden tussen beeldende en performancekunsten vormen de kern van het project van **Philipp Gehmacher** dat we in WIELS presenteren. Deze in Wenen werkende kunstenaar bouwt al jarenlang aan een bijzonder origineel choreografisch oeuvre. Zijn groeiende belangstelling voor zelfgemaakte voorwerpen en sculpturen die hij de laatste jaren is begonnen, brachten hem tot het bedenken van stukken waarin het lichaam, in al zijn broosheid en nuances, gecombineerd wordt met allerlei stoffen en objecten, nu eens solide en onveranderlijk, dan weer soepel en vergankelijk. *my shapes, your words, their grey* is een gedante en sculpturale performance van ongekende schoonheid - discreet, onpeilbaar maar ongelooflijk gevoelig. Ook in WIELS presenteert **Hana Miletić** een monografische tentoonstelling van werken gemaakt uit

geweven vilt. De handeling van het weven, die ze collectief uitvoert samen met kansarme mensen, vat de kunstenares op als een therapeutische en holistische handeling die de breuklijnen in onze uiteengespatte samenlevingen geneest. Miletić is ook geïnteresseerd in gebaren en taal. Naast de tentoonstelling presenteert ze nog een avondprogramma met lezingen van poëtische en theoretische teksten.

7.

Het festival ondersteunt heel bewust kunstidiomen die het juk van de dominante taalcodes afgelegd hebben en vooral tot uiting komen in lichamen, voorwerpen en ruimtes. Dat aspect is sterk aanwezig in **de creaties van een jonge generatie Brusselse kunstenaars. Die projecten zijn voor het merendeel coproducties met Brusselse instellingen.** In mei aanstaande kan het publiek kennismaken met de nieuwe creaties van **Léa Drouet** (*Boundary Games*, een partnerschap van het festival met Théâtre Les Tanneurs), van **Gwendoline Robin** (*A.G.U.A.*, in partnerschap met Les Halles de Schaerbeek) en van **Louis Vanhaverbeke** (*MIKADO REMIX*, in partnerschap met de Beurschouwburg). Die drie kunstenaars met relatief jong praktijken getuigen van de vitaliteit en het transdisciplinaire karakter van de Brusselse kunstscene. Drouets voorstellingen staan in het teken van haar gevoeligheid voor klank en ruimtelijke verhoudingen, die van Robin worden bepaald door haar beeldhouwpraktijk en chemische experimenten, terwijl Vanhaverbekes scenisch universum vooral bedacht is als een installatie van objecten en kleuren, aangevuld met hiphopritmes en *slam poetry*. Voor deze artiesten is het festival een springplank, die hen de kans biedt nieuw werk te maken met meer middelen en met een grote zichtbaarheid bij het Belgische en internationale publiek.

Nu we het hebben over kunstenaars die in Brussel werken, laten we ook stilstaan bij de nieuwe creatie van **Alma Söderberg**. Deze danseres en choreografe heeft een passie voor ritmische structuren (die van de flamenco, maar evengoed die van de hiphop). Ze smeedt klanken, gebaren, slagwerk en zang tot een unieke podiumtaal met een uitzonderlijke uitdrukingskracht.

Tot slot vermelden we nog het nieuwe project van **Jorge León**, een in Brussel gevestigde filmmaker die aan een omvangrijk toneelproject werkt. *Mitra* combineert muziek, zang, filmbeelden en toneelspel om te getuigen over de levensomstandigheden en twijfels van een vrouw in het hedendaagse Iran, die geïnterneerd is omdat ze aan psychoanalyse deed. Deze creatie behandelt aan de hand van diverse media de netelige kwestie van het normaal zijn. Dit ambitieuze project is een coproductie met het Ictus Ensemble, Transparant, De Munt en Les Halles de Schaerbeek.

8.

Het bewegende beeld, de beeldende kunsten en de film zijn dit jaar goed vertegenwoordigd. Twee kunstenaars uit Noord-Afrika presenteren hun recente films. **Ismail Bahri** ontwerpt ingenieuze kortfilms op basis van formele systemen van een ontwapenende eenvoud. Ze stellen de daad zelf van het kijken en filmen in vraag en brengen een subtiel politiek experiment tussen het subject en de omringende wereld

teweeg. **Yto Barrada** is een in Tangiers gevestigde kunstenaar die fotografische oeuvre al brede bekendheid geniet. Ook zij stelt een film voor die, uitgaande van formele principes, onrechtstreeks naar politieke vraagstellingen verwijst. We vermelden eveneens de aanwezigheid dit jaar van de Hongaarse filmmaker **Béla Tarr**, een prominente figuur in de hedendaagse filmwereld. Hij zal een workshop leiden in samenwerking met de vereniging Cinemaximiliaan. De kortfilm die tijdens de workshop - door nieuwkomers in Brussel - tot stand komt, wordt in aanwezigheid van de cineast vertoond. Laten we hier even stilstaan bij een minder gekend aspect van het festival, namelijk het opzetten van een grote waaier aan activiteiten voor diverse doelgroepen, vaak van minder geïnitieerden: ateliers, ontmoetingen, residentiewerking enz. Op die manier verbreedt het festival zijn aanwezigheid in de stad en blijft het een divers publiek aanspreken.

Tot slot nodigt het festival in het kader van zijn filmwerking **Carlos Casas** uit om zijn nieuwste project *Sanctuary* te presenteren. Casas ontwikkelt al jarenlang een vorm van *expanded cinema*, een uitgebreide filmische uitdrukkingsvorm waarin de klank minstens even belangrijk is als het beeld, en die de toeschouwer als het ware in de film onderdompelt. *Sanctuary* is ook een van de projecten die men volgens ons niet mag missen. De film neemt de kijkers mee in een onbekende ruimte, laat ze achter in de duisternis van een oerwoud en stuurt fascinerende klank- en lichtinformatie op ze af. Met behulp van geavanceerde technologieën die het mogelijk maken in het donker te filmen en anderszins onhoorbare klanken op te nemen, geeft het werk toegang tot een voor de mens ongekende en onontgonnen zintuiglijke ervaring. Tijdens de laatste dagen van deze editie kan men met *Sanctuary* binnenstappen in een utopie en in een ruimte die openstaat voor verandering.

9.

Voor elke editie van het Kunstenfestivaldesarts speelt de stad een belangrijke rol, zowel via zijn partnernetwerk als door het brede aanbod aan creaties van Brusselse kunstenaars en door de diverse locaties waar het festival drie weken lang vorm krijgt. Sommige stukken spelen rechtstreeks in op de stedelijke omgeving. Zoals bij het nieuwe project van **Anna Rispoli**, een habitué van het festival, die zich laat inspireren door haar stedelijke context. De artistieke creaties die ze in en voor het sociaal en stedelijk weefsel van Brussel bedacht, droegen bij aan het succes van veel vorige edities. Dit jaar ontwikkelt ze samen met twee Duitse kunstenaars een performance die de empathie en de verschillende vormen van 'liefde' in vraag stelt. *Your word in my mouth* is gebaseerd op interviews met enkele stadsbewoners die er uiteenlopende opvattingen over de liefde op nahouden. De teksten vonden hun weg naar diverse openbare ruimtes in de stad - onwaarschijnlijke, grote en kleine (een zwebad, een parlement, een kapsalon enz.) - die de toeschouwer pas ontdekt na de aankoop van een ticket.

De stad is ook het decor voor het concert dat **Charlemagne Palestine** voorbereidt. Palestine is een Amerikaanse kunstenaar die al jarenlang in Brussel woont en een cult-status heeft verworven als pionier op het gebied van muziek-compositie. Hij is ook

beeldend kunstenaar en BOZAR wijdt vanaf mei aanstaande een tentoonstelling aan zijn werk. Voor het festival speelt hij een orgel- en beiaardconcert in Kathedraal van Sint-Michiel en Sint-Goedele ... dat ook in het hele stadscentrum zal weerklinken.

4-26.5.2018

Een tijd om sterke artistieke ervaringen, debatten en feesten te delen, waarin mensen in verscheidenheid samenkomen. Een festival in het heden, gewijd aan internationale, multidisciplinaire, hedendaagse creatie. Hier en nu ligt de mogelijkheid een toekomst te bedenken.

artistieke creatie in Brazilië

Another BRIC in the wall

De misschien wel bekendste Braziliaanse kunstenaar aller tijden, componist en zanger Antonio Carlos Jobim, maakte van zijn songs mooie, liefdevolle beschrijvingen van Brazilië, ook wanneer de realiteit hier bijzonder duister was. Hij was ook een heel ironisch man die nooit een kans liet voorbijgaan om zijn mening over zijn land te zeggen. Ooit, verbijsterd over het plaatselijke nieuws, zei hij: “Brazilië is niet voor beginners”. De opmerking werd een aforisme voor ons vermogen om altijd nog absurder te zijn dan we al mogelijk achtten. Jobim stierf in 1994, net voor de veranderingen die ervoor zorgden dat Brazilië, tot voor kort, de grootste belofte van het kapitalisme werd, 's werelds 6de economie en het grote toonbeeld van ontwikkeling. We zouden meneer Jobim nu kunnen zeggen, na de parlementaire coup van afgelopen jaar en de rommelige presidentsverkiezingen die ons over enkele weken te wachten staan, dat Brazilië zelfs voor veteranen moeilijk uit te leggen is. Dus gelieve enkele paragrafen bij me te willen blijven.

Een paar jaar na Jobims overlijden overschouwde Lia Rodrigues het boemende land waarin we leefden, de verbazingwekkende importproducten, de gecontroleerde inflatie en schijnbaar klassevolle democratie die een corrupte president had verdreven via een impeachmentproces in 1992 en die inmiddels een elegante president had die zelfs Frans kon spreken. Ondanks alle persaandacht en het algemeen heersende gevoel van succes liet Lia zich - zoals het ware kunstenaars betaamt - niet bedotten door de glinsterende schijn van een neoliberale politiek. Het inspireerde haar tot de creatie van een dansstuk dat ons allemaal tot op het bot raakte en dat nog altijd doet, genaamd “Such stuff we are made”. Geweld, armoede, misbruik, poëzie, marketingslogans - het zat er allemaal in, voor een ticketprijs van 1,99 reais. De prijs was een commentaar op de als paddenstoelen uit de grond schietende winkels vol goedkope, in China gemaakte producten. Ze waren een symptoom van - zoals we nu, 20 jaar later, weten - de weg naar de vernietiging van deze planeet en van een alsmaar toenemende ongelijkheid, één die gevuld is met goedkope ledlichtjes en snoezige gadgets.

Nu het Kunstenfestivaldesarts 2018 ervoor kiest met zijn publiek in Brussel enkele van de recente producties in Braziliaanse dans en performance te delen, blijf ik maar nadenken over de subtiele manier waarop Lia in staat was in te zien dat de dingen scheef zaten, terwijl de meeste mensen zo zeker waren van het grote moment dat we beleefden, en er een voorstelling rond te maken die zo'n enorme impact had op de generatie jonge Braziliaanse choreografen en performers die deze zomer in Brussel hun kijk op onze realiteit zullen delen. Maar even *fast forward* nu. Om stilistische redenen wou ik dat ik in staat was dit contextessay 30 jaar sinds Lia's mijlpaal te laten omspannen en te speculeren over wat Brazilië zou kunnen zijn in 2019. Maar aangezien ik dit schrijf terwijl de grote favoriet voor de presidentsverkiezingen, voormalig president Lula, elk moment kan gearresteerd worden, vermoed ik dat we er hier alleen maar zeker van kunnen zijn dat we geen replicanten zullen hebben om verliefd op te worden, zoals voorspeld in de eerste *Blade Runner* (zich in 2019 dat afspeelt). Laten we daarentegen inzoomen op een aantal gegevens van de laatste twee jaar, de periode waarin alle voorgestelde Braziliaanse werken werden gecreëerd.

Tekst geschreven door *Nayse Lopez,*
artistiek directeur van Panorama Festival
in Rio de Janeiro, Maart 2018

Braziliaanse kunstenaars op het
Kunstenfestivaldesarts 2018 *Alice Ripoll,*
Bruno Beltrão, Leandro Nerefuh, Eduardo
Fukushima, Macaquinhos, Dudu Quintanilha

De opkomst van het conservatieve denken, religieuze macht en regelrecht fascisme zijn het Europa van vandaag niet vreemd; sinds 2013 vormen ze ook de achtergrond van Braziliaanse straatdemonstraties, geweld, corruptiedossiers en politieke vervolging. De eerste vrouw die president werd, Dilma Rousseff, werd afgezet omwille van fiscale fraude, maar de wettelijkheid van die procedure is hoogst betwistbaar. Een congres gedomineerd door verdachte politici en neopinkstergelovigen, bijgestaan door hun bondgenoten, zorgt ervoor dat een progressieve wetgeving on hold blijft.

De enige vooruitgang die we de afgelopen jaren kenden in sociale kwesties als abortus, transgenderrechten of het homohuwelijk kwam via het hooggerechtshof. Het slechte nieuws is dat in Brazilië de rechtsprekende macht nu een hoofdrol speelt, zoals beschreven door tal van internationale analisten. Deze sfeer wordt nog deprimerender als we beseffen dat de tweede sterke man in de presidentiële peilingen een openlijk fascistische, mysogene en homofobe voormalige legerkapitein is.

Het Braziliaans dagelijks nieuws is een maalstroom van onze ergste nachtmerries. Maar anders dan bij ineengestorte landen, is er nog steeds veel geld voorhanden. Met 'voorhanden' bedoel ik dat niet in een Belgische betekenis - het gaat om een heel ander concept van ongelijkheid. Al deze cijfers en macro-overzichten raken kunstenaars concreet op twee fronten: subsidies en censuur.

Censuur is in Brazilië niet wettelijk sinds het einde van de dictaturen eind de jaren 80. Een kunstproject verbieden raakt een zeer gevoelige snaar bij een gemeenschap van kunstenaars die, als ze ouder dan 60 zijn, vrienden hebben zien gearresteerd, gefolterd en vermoord worden. De jongere kunstenaars die de scène betraden wisten dat het dankzij hun strijd voor de vrije meningsuiting was dat ze nu konden zeggen wat ze wilden. En dat konden ze. Kunnen ze nog altijd. Meestal.

Een aantal gebeurtenissen in het afgelopen jaar hebben ons herinnerd aan de broosheid van de democratie en de vrijheid in een land gecontroleerd door oligarchen en waar corruptie is ingebakken in de politieke wereld. Sommige specifieke voorstellingen werden zondebokken voor extreemrechts en hun internettrollen en bots, maar eveneens een doelwit voor vervolging en absurde criminele beschuldigingen zoals pedofilie, seksueel wangedrag en religieuze belediging. *Macaquinhos*, een van de voorstellingen die op het Kunstenfestivaldesarts te zien is, werd meermaals aangevallen omwille van scènes waarin de performers elkaars lichamen meer verkennen dan volgens sommige mensen toelaatbaar is op een podium. Of waar dan ook.

We hebben het gevoel dat er een muur wordt opgetrokken in de Braziliaanse samenleving, en de stenen worden uur na uur gelegd door fake news, aanvallen en een leger van bots en bullebakken van vlees en bloed die zich laten leiden door religieuze gemeenschappen en rechtse groeperingen over het hele land. Neopinksterkerken zullen, volgens recente peilingen, over een paar jaar de levenskeuze zijn voor bijna de helft van de bevolking. Die kerken preken tegen kunst, tegen kunstenaars en hun werk.

En het artistieke en progressieve veld heeft hun claims altijd van de hand gewezen en ze afgedaan als een klein ongemak. We hebben het twee decennia lang gedaan en terwijl wij ons bekommerden om cultureel beleid, mensenrechten en onze eigen artistieke wereld, konden zij een enorme basis van kiezers creëren. Zo'n basis heeft een bisschop van de neopinksterkerk verkozen als burgemeester van Rio.

Bezuinigingen werden de norm in steden en staten naarmate de crisis de vrees voor het bankroet in het land aanwakkerde. Culturele budgetten - met uitzondering van de filmindustrie en bepaalde musicals - werden verlaagd of geschrapt in de meeste Braziliaanse regio's. We kennen hier niet het meerjarensubsidiesysteem, wat betekent dat geen van de kunstenaars die in Brussel worden voorgesteld over een consistente subsidie beschikt om mee te werken.

Op het morele front zijn aanvallen op kunst en kunstenaars nu een strategie voor de verkiezingen, want die aanvallen zwepen krachten en miljoenen mensen op die zich historisch gezien uitgesloten voelen van het gehele culturele proces. Uitsluiting is nog een kader - en thema - dat aanwezig is in de werken die gekozen werden voor het Kunstenfestivaldesarts. Laten we een blik werpen op een aantal cijfers, en ons bewust worden van de grootte van een andere muur, de muur van de ongelijkheid, waar we hier oog in oog mee staan.

Volgens de eerste systematische meting van de mondiale economische ongelijkheid, in maart 2018 verschenen als het World Inequality Report (<http://wir2018.wid.world/>), neemt de ongelijkheid, ondanks sterke groei in opkomende landen, sinds 1980 over de hele wereld toe. De top 1% kende twee keer zo veel inkomensgroei als de onderste 50%. Dat is slecht nieuws over de hele planeet. En op sommige plaatsen is het nog erger.

In Brazilië bezit de rijkste 1% zo'n 30% van het inkomen van het land. De top 10% bezit de helft ervan. Deze 10% is uiteraard blank. Wanneer je kijkt naar het raciale aspect van ongelijkheid, heeft geweld een kleur. We hebben een gemiddelde van 55.000 gevallen van doodslag per jaar hier; 2/3 zijn jonge zwarte mannen. Jong en zwart, zoals de dansers in sommige van de Braziliaanse werken die in Brussel te gast zijn. Deze gevallen van doodslag zijn meestal gelieerd aan de drugsoorlog en worden gepleegd door andere jongemannen, in politie-uniformen. Om deze dodenlijst in perspectief te plaatsen, België had 220 gewelddadige doden in 2015 (op een bevolking van 11,35 miljoen) terwijl Brazilië 55.574 gevallen van doodslag kende op een bevolking van 207,7 miljoen. Dat is 18 keer meer bevolking en 253 meer gevallen van doodslag. Amnesty International heeft zelfs een campagne gevoerd genaamd "jonge zwarte mannen in leven", om aandacht te vragen voor de situatie in dit land. Herinner je deze cijfers aan het eind van *aCORdo*, wanneer de cast van jonge zwarte mannen met hun gezicht naar de muur staan.

Geweld en sociale spanning - een thema dat naar voren komt in Bruno Beltrão's *INOAH* en Alice Ripoll's *aCORdo*, maar ook latent is in *Macaquinhos* of Eduardo Fukushima's

persoonlijk gevecht met de uitputting - zijn centrale elementen om ons land vandaag te begrijpen. Brazilië is het land dat het meeste transgenders en gays vermoordt. Maar een van onze meest succesvolle popsterren van het moment is de dragqueen Pablo Vittar - haar YouTubevideo's zijn stuk voor stuk goed voor honderden miljoenen views. Begrijp het maar eens. Niet voor beginners, dit land. Deze complexe economische en sociale paradoxen zijn ook aanwezig in het werk van de beeldende kunstenaars die werden gekozen om het performanceprogramma van het Kunstenfestivaldesarts te vervullen, Dudu Quintanilha en Leandro Nerefuh.

Dus de dans- en kunstproductie in Brazilië is regelrecht verzet. Verzet tegen het gebrek aan culturele budgetten en de effecten van gedereguleerd kapitalisme in ontwikkelingslanden, verzet tegen de conservatieve aanvallen op naaktheid of seksuele content, met inbegrip van de waanzin (en het cynisme) van bepaalde aanvallen op werken die helemaal geen seksuele content hebben, ter bevordering van de internetchaos en extreemrechtse stemmen. Verzet tegen statistieken, die bepaald worden door de sociale origine en huidskleur van de kunstenaar, en ondertussen in leven blijven.

Maar we zijn optimisten. Ik weet dat deze tekst niet meteen het beste voorbeeld ervan is, maar laat je niet van de wijs brengen door een feministische curator van middelbare leeftijd die een beetje uitgeput is van het aanzien van de cyclus van corruptie, een geconstrueerde economische crisis waar enkelen beter van worden en velen bang voor zijn, slechte electorale keuzes en slechte investeringen in educatie. Het is niet maandag waar je down van wordt, zegt mijn favoriete internetmeme, het is gewoon het kapitalisme.

We moeten vreugde en hoop vinden wanneer we kijken naar het uitzonderlijke werk dat momenteel wordt geproduceerd door Braziliaanse kunstenaars in die complexe en rauwe context; beter gezegd: ondanks die context. En nu moet ik weer aan Lia Rodrigues' scherpe oog voor titels denken. Haar laatste, geformuleerd tegen de achtergrond van al die cijfers en politieke rotzooi, vat het idee samen om je schrap te zetten: *for the sky not to fall*. De muren die de hemel op zijn plaats houden zijn deze kunstenaars en vele anderen, die hun verzet steen voor steen elke dag naar de studio en het podium brengen, naar de straten van Brazilië en naar festivals overal ter wereld.

extra activiteiten

Een van de grootste uitdagingen van het Kunstenfestivaldesarts is om een artistiek programma aan te bieden dat een breed publiek aanspreekt. Om het festival duurzaam in de stad te integreren en het publiek te blijven diversifiëren, organiseren we verschillende activiteiten die de ervaring van het artistieke programma verrijken.

Een reeks omkaderende activiteiten biedt de mogelijkheid om zich te verdiepen in de thema's, ideeën en referenties van de aanwezige kunstenaars (talks, nabesprekingen, reading club...) of zelfs om hun artistieke praktijken fysiek toe te passen (workshops met Latifa Laâbissi en Hana Miletić). Om de toegankelijkheid te faciliteren voor verenigingen en groepen uit de welzijnssector, zijn enkele kunstenaars actief betrokken door het geven van workshops (Léa Drouet en Alice Ripoll). De duurzame samenwerking met CIFAS maakt een professionele kruisbestuiving mogelijk tussen enerzijds de artiesten en hun entourage op het festival en anderzijds jonge, professionele kunstenaars (workshop Joris Lacoste) en producenten (*Producers' Academy*).

Jonge kunstenaars worden ook uitgenodigd om zich onder te dompelen in het festivalprogramma via residenties, zoals *Residence & Reflection*. Met *The >> Sessions*, gericht op Brusselse kunstenaars en culturele werkers uit verschillende netwerken, wenst het festival het artistieke weefsel van de stad te versterken. Via de projecten van Onda en Cinemaximiliaan willen we de uitwisseling van en ontmoeting met de nieuwe bewoners van de stad stimuleren.

Brussel is een bijzonder jonge stad. Het festival wil deze toeschouwers, burgers en kunstenaars van morgen actief betrekken bij een reeks activiteiten tijdens de schooluren: een schoolvoorstelling van Alice Ripoll en een workshop met Carlos Casas. De community-projecten zijn bijzonder omdat ze buiten de tijdelijkheid van het festival treden en een uitwisseling op langere termijn mogelijk maken. *The Class* is een samenwerking tussen twee middelbare scholen in Brussel gedurende drie jaar; wat de wens van het festival benadrukt om bicommunautaire allianties aan te gaan. Om de jonge Brusselaars te helpen het festival ook buiten de schooluren te ontdekken, hebben we samenwerkingen opgezet met verschillende jeugdhuizen en verenigingen (MJ Chicago, AJM en TransfoCollect). Samen stimuleren we hen om deel te nemen aan het festival: in groep (*Chicago Project*) of veeleer individueel (*Young Art Reporters*).

the may events

IVANA MÜLLER

NOTES. THE MAY EVENTS

16 > 20/05 - 18:00 > 22:00

Including a public conversation

on 19/05 - 17:00 > 19:00

With *Ivana Muller, Maxime Arnould, Róise Goan, Livia Andrea Piazza, Laurence Russell, Christel Stalpaert & Michiel Vandevelde*
Free entrance

PAMINA DE COULON

PRINTEMPS ON RECOMMENCE

16/05 > 20/05

18:00 > 00:00

Free entrance

LAGARTIJAS TIRADAS AL SOL EL PASADO NUNCA SE MUERE, NISQUIERA ES PASADO

16/05 - 19:00 > 22:00

17/05 - 18:00 > 22:00

19/05 - 18:00 > 22:00

20/05 - 18:00 > 22:00

€ 8 / € 6

A performative installation by *Gabino Rodríguez*

FIRST PERSON PLURAL

19/05 - 20:00

A performative conference by *BAK, basis voor actuele kunst*

€ 14 / € 11

THE POLITICAL PARTY - READING CLUB

20/05 - 16:00 > 18:00

Reading fragments from *The ends of the world* by *Déborah Danowski & Eduardo Viveiros De Castro*

Moderated by *Livia Piazza & Michiel Vandevelde*

Free entrance

CINÉ CLUB IN OPEN AIR

17 > 18/05 - 22:00 > 00:00

Curated by *Ciné Club de l'INSAS*

Free entrance

STUDENT ASSEMBLY

17/05 - 22:00 > 07:00

Curated by students of *INSAS*

Free entrance

WORKSHOPS FOR ART STUDENTS

18/05 - 14:00 > 17:00

EN

Workshops by *Gabino Rodríguez (Lagartijas Tiradas al Sol), Ivana Muller, Sepake Angiama*
In collaboration with *INSAS, RITCS, La Cambre, LUCA School of Arts*
Registration anne@kfda.be / 02 226 45 73

DECOLONIAL GUIDED TOURS

16/05 - 18:00 > 20:30 (FR)

18/05 - 18:00 > 20:30 (EN)

In collaboration with *Collectif Mémoire Coloniale et Lutte contre les Discriminations*
€ 10

ART & POPULISM BRAZILIAN ARTS UNDER ATTACK

INSAS

18/05 - 18:30

Speakers *Caetano, Cecilia Lisa Eliceche, Dudu Quintanilha, Eduardo Fukushima & the members of Macaquinhos*
Moderator *Leandro Nerefuh*

Free entrance

EN

talks

POST-SHOW DISCUSSIONS

Festival moderator *Flore Herman*

Free entrance

MILO RAU / INTERNATIONAL INSTITUTE OF POLITICAL MURDER

Théâtre National

9/05 - 22:00

Speaker *Olivier Bailly (founding member of Médor, magazine for investigative journalism)*
Moderators *Flore Herman & Laure Saupique*
In collaboration with *Médor, Théâtre National Wallonie-Bruxelles*

Free entrance

NL / FR

JORIS LACOSTE & PIERRE-YVES MACÉ

KVS Top

20/05 - 17:00

Speakers *Karel Barták (Creative Europe - cultural programme of the European Commission), Bertrand Peltier (advisor for the Director-General for Finance at the European Parliament), Antoine Cahen (Civil Liberties, Justice, Home Affairs)*

Moderator *Françoise Wuilmart*

In collaboration with *the European Commission; the French Institute & the French Embassy in Belgium, in the frame of EXTRA*

Free entrance

EN

encounters

ARTISTS IN EXILE

Globe Aroma

18/05 - 14:00

Organised by *Onda - Office national de diffusion artistique, Flanders Arts Institute, ITI Germany & Pro Helvetia*

Reserved for performing arts professionals

Reservation required

katie.watts@onda.fr before 14/05

FR / EN

CINEMAXIMILIAAN & BÉLA TARR

Cinemaximiliaan project house

11/05 - 19:00

12/05 - 19:00

Reservation required at the box office

Free contribution for Cinemaximiliaan

In presence of the participants

reading club

THE POLITICAL PARTY - A MOBILE PUBLIC LIBRARY

FUTUREABILITY, by Franco

'Bifo' Berardi

Théâtre National

Sat 5/05 - 16:00 > 18:00

Moderated by *Kristof van Baarle (dramaturg),*

Michiel Vandeveldel (artist)

DEPRODUCTION, by Terre Thaemlitz

Beursschouwburg

Sun 13/05 - 16:00 > 18:00

Moderated by *Laura Herman (curator La Loge),*

Charlotte Van Buylaere (curator Netwerk Aalst)

THE ENDS OF THE WORLD, by Déborah

Danowski, Eduardo Viveiros De Castro

INSAS

Sun 20/05 - 16:00 > 18:00

Moderated by *Livia Andrea Piazza*

(researcher), Michiel Vandeveldel

THE OLD AXOLOTL, by Jacek Dukaj

Kanal - Centre Pompidou

Sat 26/05 - 16:00 > 18:00

Moderated by *Aneta Rostkowska*

(curator Akademie der Kunste der Welt,

Cologne), Michiel Vandeveldel

Free entrance

workshops

JORIS LACOSTE & ELISE SIMONET

La Bellone

9 > 16/05 - 10:00 > 16:00

(day off 13/05)

€ 100

Organised by *CIFAS*

For professional artists from different

backgrounds, interested in the use of

voice and audio fragments

Registration www.cifas.be before 08/04

In collaboration with *La Bellone*

FR / EN

Public performance on 16/05 - 18:30

LATIFA LAÂBISSI & ANNA COLIN ALTERNATIVES SORCIÈRES

Charleroi danse / La Raffinerie

15 > 19/05 - 10:00 > 18:00

20/05 - 15:00 > 18:00

€ 30

For arts students, anthropology students, people who feel related to the contemporary figure of the witch

Registration flore@kdfa.be

02 226 45 91 before 16/04

In collaboration with *Charleroi danse -*

Centre chorégraphique de la Fédération

Wallonie-Bruxelles

FR / EN

Public performance on 20/05 - 18:00

HANA MILETIĆ & GLOBE AROMA WIELS

12/05 - 13:00 > 15:30

26/05 - 13:00 > 15:30

Free entrance

For curious spectators of all ages,

no experience required

Registration welcome@wiels.org /

02 340 00 52

In collaboration with *WIELS &*

Beursschouwburg

Language no problem

PRODUCERS' ACADEMY

INSAS

17 > 20/05 - 9:30 > 18:30

(20/05 until 14:00)

Organised by *CIFAS*

Free entrance

For producers, bookers, administration

managers, tour managers, cultural

entrepreneurs

Registration www.cifas.be before 1/04

In collaboration with *MoDul & On the Move*

More info modulasbl@gmail.com

EN

workshops for associations

LÉA DROUET

Within your association

23/05 > 8/06 (schedule by request)

Free entrance

For people related to associations

linked to Article 27

As part of *Pass Découverte*

In collaboration with *Théâtre les Tanneurs*

NL / FR / EN

ALICE RIPOLL

La Bellone

7/05 (schedule by request)

Free entrance

2 hour workshop

For curious spectators of all ages,

no dance experience required

Language no problem

residencies

RESIDENCE & REFLECTION

Guest artists *Wichaya Artamat (THAI), Nahuel*

Ezequiel Cano (AR), Anne-Lise Le Gac (FR),

Mandeep Reinhy (IND), Simon Thomas (BE),

Lisa Vereertbrugghen (BE), among others

Moderators *Mylène Lauzon, Tom Engels*

Production assistant *Elena Tzanevalou*

In collaboration with *La Bellone*

THE >> SESSIONS

Guest artists *Alhadi Adam Agabeldour,*

Niels Coppens, Alex Deforce, Farbod Fathinejad,

Sihame Haddioui, Sanae Jamaï, Hyun Lories,

Ilyas Mettioui, Hendrick Ntela, Anthony Nti,

Lisette Ntukabumwe, Amina Saadi & Ahlaam

Teghadouini

Moderators *Daniel Blanga Gubbay,*

Bie Vancraeynest

In collaboration with *Demos*

CROSS CRITIQUE

Beursschouwburg

4 > 9/05

For art critics & video artists

By *rekto:verso (BE)*

Moderators / workshop leaders

Wouter Hillaert, Bart Rooms

In collaboration with *Art of Criticism (EU),*

Institute of Network Cultures (NL), Domein

voor Kunstkritiek (NL), De Zendelingen (BE),

Kritiklabbet (SE), Nachkritik (DE),

Hard/Hoofd (NL)

EN

schools

SCHOOL PERFORMANCE:

ALICE RIPOLL

La Bellone

8/05 - 9:00 > 13:00

€ 6 (free for accompanying teachers)

For scholars in the 5th & 6th grades (secondary school)

Included a bilingual (NL/FR) introduction

at school beforehand

& a workshop afterwards

By *Alice Ripoll & her dancers*

Language no problem

WORKSHOP:

CARLOS CASAS

Les Brigittines

24/05 (schedule by request)

Free entrance booking required

For scholars between 7 and

12 years old (primary school)

By *Carlos Casas*

NL / FR / EN

community

THE CLASS

A project for and by youngsters of *Institut*

Dominique Pire (Brussels) and Atheneum GO!

For Business (Molenbeek-Saint-Jean)

In collaboration with *De Veerman Workshops*

by *Gideon Hakker, Lauranne Winant*

Thanks to *Valérie Asselberghs,*

Florence Hanoset, Stefanie Peeters

NL / FR

CHICAGO PROJECT

Presentation and public screening

Kanal - Centre Pompidou

26/05 - 12:00

Production *Chiraz Graja*

Videos *Oualid Akrouh*

Moderator *Lars Kwakkenbos*

In collaboration with *youth centres Chicago*

and VMJ-AJM (D'Broej), TransfoCollect

Supported by *Bernheim Foundation*

NL / FR

YOUNG ART REPORTERS

A project by young people from

Brussels (16-22 years old)

Initiated by *De Veerman,*

Kunstenfestivaldesarts

Coaches *Daan Simons, Pierre-Philippe Hoffman*

In collaboration with *BILL, KAROO.me*

Supported by *Evens Foundation*

Thanks to *Ecole Active (Uccle), Eras-*

mus hogeschool Brussel (Journalism), GO!

atheneum Anderlecht (Audiovisual education),

Ihecs (Institut des Hautes Études des Commu-

nications sociales), Samarcande & Solidarité

NL / FR

4x centredufestivalcentrum

4 > 6/05

THÉÂTRE NATIONAL

Emile Jacqmainlaan 111-115 - 1000 Brussel

9 > 13/05

BEURSSCHOUWBURG

Auguste Ortsstraat 20-28 - 1000 Brussel

16 > 20/05

INSAS

Jules Bouillonstraat 1 - 1050 Brussel

23 > 26/05

KANAL - CENTRE POMPIDOU

Akenkaai - 1000 Brussel

PARTY

04/05 *Opening party @ Théâtre National*

26/05 *Closing party @ Kanal - Centre Pompidou*

En elke vrijdag en zaterdag 23:00 > ... @ centredufestivalcentrum

bespreekbureau

BEURSSCHOUWBURG

Karperbrug 9-11 - 1000 Brussel

+32 (0)2 210 87 37

tickets@kfda.be

www.kfda.be

Start ticketverkoop 6.4.2018

OPENINGSUREN BESPREEKBUREAU

06.04 > 03.05.2018 *Dinsdag tot zaterdag – 11:00 > 18:00*

04 > 26.05.2018 *Elke dag – 12:00 > 19:00*

SPECIALE TARIEVEN

Een festivalpas aan € 190, reductieprijsen voor Festifreaks (minimum 4 verschillende voorstellingen), Festigroups (minimum 10 tickets per voorstelling), Festiyouth (-25, persoonlijke kaart aan € 5 met 50% korting op het basistarief van alle voorstellingen), -25/ +65 en werklozen. Het festival aanvaardt Paspaspartoe en Article 27.

Nieuw de festivalpas kan vanaf nu ook online gekocht worden!

Wij bedanken voor hun inzet en engagement:

Allée Du Kaai, La Bellone, Beursschouwburg, BOZAR, Les Brigittines,
St-Michiels en St-Goedelekathedraal, Charleroi danse / La Raffinerie,
Cinemaximiliaan, Globe Aroma, Les Halles de Schaerbeek, INSAS, ING Art Center,
Kaaithater, Kanal - Centre Pompidou, KVS, L'L - Recherche expérimentale en arts
de la scène, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika Tervuren,
Théâtre Les Tanneurs, Théâtre National Wallonie-Bruxelles, Théâtre Varia,
WIELS, Zinnema

En ook Article 27 (Pass Découverte), Atheneum GO! For Business
(Sint-Jans-Molenbeek), BILL, CIFAS, Collectif Mémoire Coloniale et Lutte
contre les Discriminations, Demos, De Veerman, Ecole Active (Ukkel), Edificio,
Erasmushogeschool Brussel (Journalistiek), De Europese Commissie, Kunstenpunt,
GO! Atheneum Anderlecht (Audiovisual education), Ihecs (Institut des Hautes Etudes
des Communications sociales), Institut Dominique Pire (Brussel), ITI Germany,
Jeugdhuis Chicago Maison de Jeunes (D'Broej), KAROO.me, La Cambre, LUCA School
of Arts, Centre Communautaire Maritime, MoDul ASBL, On the Move, Pro Helvetia,
rekto:verso, RITCS (Erasmus Hogeschool Brussel), Samarcande, Solidarité,
TINTINNABULUM vzw/asbl, TransfoCollect, VMJ-AJM (D'Broej)

Voor hun vrijgeevige steun en engagement bedanken wij:

Overheden

Vlaamse Overheid, Fédération Wallonie-Bruxelles,
Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest / La Région Bruxelles-Capitale, Stad Brussel /
Ville de Bruxelles, Vlaamse Gemeenschapscommissie,
Commission Communautaire Française de la Région de Bruxelles-Capitale,
Loterie Nationale Loterij, Wallonie-Bruxelles International

Mediapartners

BRUZZ, De Morgen, Klara, Knack, La première, Musiq3,
Le Soir, Le Vif, Les Inrockuptibles, Médor

Culturele partners & sponsors

SThree, EXTRA France Belgique Culture, Institut français, SABAM, Onda,
Maison Dandoy, Evens Foundation, Régie mobile, Korea Arts management Service,
Ministry of Culture, Sports and Tourism, Center Stage Korea, National Arts
Council Singapore, Institutul Cultural Român Bruxelles, Embajada de España,
Vlaams Parlement, Tax Shelter, Shelter Prod, ING, Villo, VisitBrussels,
Fondation Bernheim

Het Kunstenfestivaldesarts staat onder de Hoge Bescherming van Z.M. de Koning.

KUNSTENFESTIVALDESARTS

PERSDIENST

Johanne de Bie

Persverantwoordelijke

johanne@kfda.be

+ 32 (0)2 226 45 79

Laurien Versmissen

Persassistente

press@kfda.be

+32 (0)2 226 45 78

*Foto's van de voorstellingen
worden op aanvraag verstuurd*